

ное внимание уделено жанрам басни, стихотворной сказки (новеллы), романа, а также чертам рококо и романтизма в творчестве писателя.

Ключевые слова: П. Белецкий-Носенко, новаторство, баллада, поэма, басня, роман, романтизм, рококо.

Doboni Mariana, postgraduate,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

P. BILETSKY-NOSENKO AS A GENRE AND STYLE INNOVATOR OF HIS TIME

The main achievements of P. Biletsky-Nosenko as a genre and style innovator of his time are represented in this article. Particular attention is paid to the genres of fable, conte, novel, as well as features of the Rococo and Romanticism in his works.

Keywords: P. Biletsky-Nosenko, innovation, ballad, fable, novel, Romanticism, Rococo.

УДК 82 – 193: 801. 631. 5

К.В. Добня, к. пед. н.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЖАНР «РАСО» В ЛІТЕРАТУРІ ГІНДІ ПЕРІОДУ АДІКАЛ

Пропонована стаття розглядає питання про розвиток жанру «расо» в літературі гінді періоду Адікал, його історичні корені та еволюцію персонажів. Цей аспект вивчення даних творів ще не досліджений.

Ключові слова: жанр, расо, гінді, Адікал.

Актуальність дослідження даної теми визначається необхідністю всебічного вивчення поем «расо» як жанру. Ми вважаємо, що, наразі, необхідно звернутися до даної теми тому, що у вітчизняному літературознавстві окремі жанри літератури гінді періоду Адікал, практично, не було висвітлено, на відміну від індійського літературознавства, де жанру «расо» присвячено окремі дослідження. Серед останніх варто згадати праці Г. Гупти, Р. Шарми [Гінді, 2007], В. Шарми, М. Гупти [Гінді, 2002], Набаджан, Ч. Раджгопалачарь, Р. Тандана [Набаджан, Раджгопалачарья, Тандана, 2011], Н. Рані [Рані, 1986], С. Рані [Рані, 1975], У. Шривастав [Шривастав, 1963].

Теоретичною основою даного дослідження слугували праці таких вітчизняних дослідників як П. Грінцер [Грінцер, 1987], Ю. Аліханова [Аліханова, 1995], М. Русанов [Русанов, 2002], а також зарубіжних літературознавців – А. Петтерсон [Петтерсон, 2003], А. Трінковська [Трінковська, 2004], присвячені різним аспектам епічних поем санскритом та стилю «кав'я», поетиці середньовічних «магакавья», риторичним фігурам у придворному санскритському епосі.

У вітчизняному літературознавстві не набули висвітлення історичні корені поем «расо», еволюція образів та персонажів. Саме тому розгляд особливостей розвитку жанру «расо» у творах початкового періоду літератури гінді Адікал дозволяє зрозуміти, як, переосмислюючи канонічні мотиви, змінюючи традиційні сюжети, перетворюючи давні жанрові форми, автори літератури гінді створювали нові, а іноді новаторські твори.

Далі варто згадати про таку проблему, як жанрове визначення «расо». Цей поетичний жанр уперше розвинувся в літературі апаганша, яка передувала власне давній літературі гінді. Він набув широкої популярності у творах мовами гінді та гуджараті. Етимологію цього слова розглядають по-різному. Його походження пов'язують із словами «расак» та «раса». «Расо» або «расак» – це давній індійський танок на честь Крішналіли. Твори у жанрі «раса» та «расо» почали з'являтися в індійській літературі в XI–XII ст. Тому походження цих термінів варто шукати у тогочасних рукописах «Натьяшастри» (трактаті про театральне мистецтво). Шарадатанаян – автор відомого трактату про театральне мистецтво XIII ст. «Бгавпракаш» («Сяйво естетичних емоцій») називає чотири типи танку, серед яких згадує «натьярасак». Цей тип танцю виконувався під супровід пісенної поезії «расо» [Нагендр, 1977].

У поетологічних трактатах літератури апаганша визначаються головні риси поем у жанрі «расак». Зазначається, що «расак» називаються твори, написані, переважно, розмірами дога, гхатта, ракка та дгоса. Практично у всіх поетологічних трактатах згадується і віршований розмір «раса» [Гінді, 2007].

Таким чином, поему «расо» можна визначити як «лірико-епічний твір про легендарні та історичні події, про героїв, які залишили свій слід в історії Північної Індії та такий, що має строфічну форму, передбачену для співочого виконання, яке нерідко супроводжується також грою на музичних інструментах».

Питання про походження поем у жанрі «расо» пов'язане з визначенням історичних коренів цих творів. Санскритські поетики приділяли великої уваги жанровій класифікації літератури. За традицією, що йшла від «Натьяшастри», головним жанром літератури визнавалася драма. Другим за значенням літературним жанром – епічна поема (магакавья), сюжетами якої були давні міфи та легенди, а героями – боги та люди високого походження, мудрі та великі

духом. У пізній санскритській літературі, поряд з епічними поемами, почали з'являтися поеми з історичним та напів-історичним змістом (напр. «Потік царів» Калгани – XII ст.). Формальну ознаку ліричної поезії на відміну від поезії епічної, санскритські поетики бачили в тому, що ліричні строфи могли функціонувати незалежно одна від одної і не складали єдине ціле [Гінді, 2002].

Літератури новоіндійськими мовами (гінді, урду, бенгалі, гуджараті, пенджабі, маратхі, орія та інш.) почали складатися на межі 1 та 2 тис. н. е. на основі місцевої фольклорної та санскритської літературної традиції. Санскритська література складала їхній загальний культурний спадок. Її вплив відчувається й до сьогодні, хоча особливо сильним він був у середньовічний період їхнього розвитку [Гринцер, 1987]. У середньовічній літературі гінді продовжують своє життя і давні санскритські жанри. Особливо характерний для неї жанр епічної поеми, що спирається на принципи санскритської «магакавії». Прямими або частковими наслідувачами «магакавії» були твори літератури гінді періоду Адікал у жанрі «расо».

Аналіз історії поем у жанрі «расо» свідчить про походження їх від санскритської літературної епічної поеми – «магакавії». Літературна епічна поема протиставляє себе епосу («Рамаяні» та «Магабгараті»), у першу чергу, в тому, що стосується стилю. «Магакавія» належить до високої придворної літератури, в ієрархії високих жанрів вона займає самий верхній щабель. Високий статус «магакавії» визначає її ускладнену поетику. Термін «магакавія» був уведений відомим автором санскритського поетологічного трактату Бгамагою, який називав так поему, яка поділена на пісні, головні герої котрих божество, цар, або наділений чеснотами воїн. З точки зору теоретиків давньої та середньовічної індійської літератури, «магакавія» обов'язково мала у певній послідовності зображувати кохання, природу, розлуку, битви, а також сезони та частин доби [Серебряков, 1971].

Переходячи до аналізу поем у жанрі «расо» початкового періоду літератури гінді Адікал, ми вважаємо необхідним змалювати історико-літературний контекст, у межах якого виник та розвинувся цей жанр, оскільки дослідження літературного твору представляється неповним у відриві від історії. Тематичну основу «расо» складають реальні історичні події, більшість з яких відноситься до VIII–XIV ст. н. е. У цей час Північна Індія, роздроблена на ворогуючі феодальні держави, опинилася під владою тюрко-афганських завойовників. Панівний у феодальному суспільстві культ лицарської доблесті та атмосфера постійних воєн призвели до появи західними діалектами мови гінді (переважно раджастані) творів героїко-епічного жанру. Професійні поети, які жили при дворах раджив, створювали героїчні «расо», в котрих оспівували військові подвиги (дійсні та вигадані) та романтичні поеми про

пригоди своїх покровителів. Прикладом може служити дуже популярна й досі в Індії поема «Прітхвіраджд расо» (XII ст.). Автором її був Чанд Бардаї. У поемі відображені деякі моменти битви делійського князя Прітхвіраджда проти мусульманських завойовників. Ще одна поема – «Бісальдев расо» поета Нарпаті Нальга (XIII ст.) за стилем нагадує романтичну баладу. Серед творів «расо» особливе місце займає «Поема про Алгу», яку приписують поету Джагніку (XII ст.). Записана зі слів народних співаків у кінці XIX ст., створена у дусі придворного феодалного епосу, поема пізніше перетворилася на народний переказ про подвиги легендарних героїв Алга та Удала. До часу створення героїчних поем наближені сюжети «Хаммір расо» Шарнгадгара та «Віджайпал расо» Налласінга. Жанр «расо» тривалий час зберігався лише в усній традиції, що призвело до чисельних варіантів та модернізації мови. [Петтерсон, 2003].

Відомий літературознавець Нагендр вважає, що поетичний жанр «расо» варто відрізнити від іншого поетичного жанру цієї епохи – джайнських «раса», тому, що обидва вони розвинулися на базі різних засад. Але єдиної думки щодо їхньої відмінності немає. Багато індійських дослідників вважає, що твори у жанрі «расо» не обмежені а ні тематично, а ні стилістично. Вони бувають присвячені і релігійній, і світській тематиці, відображають і расу духовного спокою «шант», і раси «вір» (героїчну) та «шрінгар» (кохання). Обсяг творів «расо» – від 200 до 70 тис. рядків [Нагендр, 1977].

На нашу думку, усі твори жанру «расо» варто було б класифікувати за тематичним принципом, але визначити його як змішаний, оскільки враховується єдність внутрішнього змісту, тип героїв та деякі фактори віршування. Можна виділити героїчні «расо», які є більш об'ємними, насичені в плані сюжету та тяготять до епосу та релігійні джайнські «расо». Героїчні «расо» мовою гінді містять риси, що об'єднують їх з історичними та героїчними баладами середньовічної західноєвропейської літератури, а саме: це твори, в основі, яких лежать реальні історичні факти. Водночас, автори «расо» не прагнули скрупульозного відображення історичних подій. Для них характерна лише деяка історичність, яка полягала в тому, що вони писали про реальне життя індійців певного періоду.

Більшість «расо» оспівували велич раджів. Редакції цих творів часто змінювалися по смерті їхніх авторів. У багатьох з творів «расо» згадуються раджастанські князі навіть пізнішого середньовічного періоду, а мова часто відображає більш пізні етапи свого розвитку. Це стало причиною того, що творці збірок поем у жанрі «расо» а також мовознавці Індії не визнають автентичними значну кількість з них. Нагендр вважає, що ці твори, поза сумнівом, були створені в період Адікал, а всі інтерполяції вставлені пізніше, у період середньовіччя [Нагендр, 1977].

Подібно до магакавья твори у жанрі «расо» також містять зображення кохання, природи, розлуки, битв, сезонів року, а їхніми головними героями стають відомі історичні персони, раджі, які тривалий час вели боротьбу або між собою, або ж з мусульманськими завойовниками. Структурно деякі твори складаються з окремих пісень, пов'язаних між собою єдиною композицією. На відміну від «магакавья», сюжети вже не запозичені з класичного епосу або пуран, а узяті з реального життя. Слухач часто знайомий з поворотами сюжету, тому, що в основі творів – як правило історичні події, лише деякою мірою прикрашені фантазією автора. Як правило, твори містять гострі драматичні конфлікти між героями – правителями, що борються за владу, ми стаємо свідками непримиренного зіткнення характерів. Водночас, практично усі твори «расо» передають історію кохання героя та його дружини або нареченої, вони сповнені їхніми ліричним почуттями, у них розкриваються закони людського серця, де домінує поезія кохання та поезія природи. Як і належить герою «магакавья», герой «расо» мудрий, благородний, успішно долає всі перепони, що зустрічаються на його шляху. Тема почуття дуже важлива для авторів «расо». Саме у почутті, в коханні, що витримує всі випробування, людина розкривається як особистість, що здатна протистояти долі й тому має власну цінність. Епічні герої, в першу чергу, закохані: вони, або сумують за недоступною коханою, або страждають в розлуці з нею, завжди зберігають їй вірність.

Необхідною умовою «магакавья» був опис міст, океанів, сезонів року, сходів та заходів сонця, банкетів, любовних зустрічей тощо. Це слугувало певним прикрашенням літературного тексту. Цієї ж традиції дотримуються і автори «расо». За допомогою подібних зображень вони передавали найтонші відтінки почуттів героїв. Зображення почуттів мають фольклорне коріння: страждаючи в розлуці, закохані втрачають глузд, звертаються до хмар, квітів, птахів; любовні сцени, особливо скарги розлучених закоханих, поєднуються з певним станом природи (як правило весни або дощів) – що надає особливо-го символізму, який використовується у народній ліричній пісні.

Отже, поеми «расо» початкового періоду літератури гінді Адікал – це літературний феномен, який має історичні витоки з санскритської «магакавья». В даному жанрі нерідко акумулюються ознаки всіх трьох родів літератури: епосу, лірики та драми, чим і пояснюється популярність «расо» як жанру. На протязі історичного розвитку від санскритської «магакавья» до «расо» гінді змінюються форма та зміст, але, не дивлячись на всі зміни, що відбуваються у межах жанрово-тематичного розвитку «расо», зберігається внутрішня єдність (типологія характерів, сюжетів, стильових прийомів і форм), які дозволяють говорити про часткове відтворення картини життя Індії в період Адікал. Успіх поем у жанрі «расо» у широкого читача та слухача та їхня популярність базуються не лише на захопливих сюжетах, а й на тих живих

ідеях патріотизму, героїзму, честі, обов'язку, відданості, які незмінно надихають більшість творів подібного жанру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Російською мовою:

Алиханова Ю. М. «Эпическая поэма на санскрите и стиль кавья» – «Теория стилия литератур Востока». – М., 1995. – С. 105-139. *Гринцер П. А.* Основные категории классической индийской поэтики. – М. : «Наука», 1987. – 314 с. *Русанов М. А.* Поэтика средневековой махакавы. – М. : «Orentaha», 2002. – 237 с. *Серебряков И. Д.* Очерки древнеинд. лит-ры. – М., 1971. – С. 10-12.

Мовою гінді:

Гінді сагітъя кош. Т. 1. – Варанасі: «Гъанмандал лімітед», 2007 – 841 р. *Гінді сагітъя кош. Т. 2.* – Варанасі: «Гъанмандал лімітед», 2002. – 980 р. *Набаджан, Ч. Раджгопалачарья, Р. Тандан. Расо сагітъя.* 980http://viswahindi.blogspot.com/2011/11/blog-post_4890.html. *Нагендр.* Гінді сагітъя ка ітігас. – Наі Ділі: «Нешанел паблішінг хаус», 1977. – р. 731. *Neelam Rani.* Mahakavi Jayanak krit Prithviraj Vijaya Mahakavyam: Ek sameekshatmak evamitihasik adhyayan. – Meerut. «Ch Charan Singh University», 1986. – 128 p. *Sadeshna Rani.* Maharaj Prithviraj Rathore: Jiwan, Vyaktitv aur sahitv., Agra. «Dr Bhimrao Ambedkar University» – 1975. – р. 34. *Srivastava Urmila.* Hindi mahjakavyon mein nayika parikalpana: Prithviraj raso se Kamayani ta. – Allahabad : «University of Allahabad», 1963. – 247 p.

Англійською мовою:

Peterson I. V. Design and Rhetoric in a Sanskrit court Epic The Kiratarjumya of Bharavi State University of New York Press, 2003. – р. 57-89. *Trynkowska A.* Struktura opisow w «Zabiciu Sisiupali» Maghy (The Structure of descriptions in Magha's Sisupala-vadha A literary analysis of a Sanskrit court epic poem of the seventh century AD). Warszawa, 2004. – 236 p.

Е.В. Довбня, к. пед. н.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЖАНР «РАСО» В ЛИТЕРАТУРЕ ХИНДИ ПЕРИОДА АДИКАЛ

Предложенная статья рассматривает вопрос о развитии жанра «расо» в литературе хинди периода Адикал, его исторические корни и эволюцию персонажей. Этот аспект изучения данных произведений еще не исследован.

Ключевые слова: жанр, расо, хинди, Адикал.

RASO GENRE OF HINDI LITERATURE OF ADICAL PERIOD

This article is devoted to the problem of Raso genre of Hindi literature of the Adical period. This aspect of Hindi literature has not been researched on a due level.

Key words: *genre, Raso, Hindi, Adical.*

УДК 82-845.09:130.2

Дорошенко К.С., асп.,
Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка

ФІЛОСОФСЬКА КОНЦЕПЦІЯ МОВНОЇ ГРИ У ТЕКСТАХ ЗБІРКИ «ЗВИЧАЙНА МОВА» МАРІАННИ КІЯНОВСЬКОЇ

У статті досліджено приклади мовних ігор Маріанни Кіяновської на звуковому, графічному, лексичному рівнях крізь призму філософських концепцій

Ключові слова: *мовна гра, аналітична філософія, постмодернізм, звукова гра*

До феномену мовної гри неодноразово зверталися різноманітні філософи, культурологи, філологи, адже саме поняття гри не має вичерпного тлумачення. У сучасній філософії мова розглядається як важливий чинник соціально-філософських теорій, адже саме вона стала елементом, який майже заміняє поняття соціального досвіду, або ж цим досвідом і керує. Філософський напрям філософії мови пов'язують з іменем Л.Вітгенштайна, який вперше увів до наукового обігу поняття «мовної гри», однак різні дослідження у сфері такого власне феномену маємо ще до відкриття австрійського науковця. Так в контексті досліджень гри як явищ культури маємо погляди, спрямовані на тлумачення гри у мові. Передовсім, можна узагальнити думки вчених тим, що все ж таки мова постає як поняття соціально важливого феномену.

В аналітичній філософії мовні ігри постають, часом, як сукупність прийомів пояснення мови, характеристика функцій та роботи. Розглядаючи мовну гру як метод, варто говорити про дослідження ситуацій застосування висловлювань, що є частиною системи кількох висловлювань та практичних ситуацій, які таким чином здатні утворювати своєрідну метамовну гру.